



УДК 82-343(477)

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ

Студ. В.М. Гринько

Науковий керівник доц. А.В.Сакун

Київський національний університет технологій та дизайну

Мета дослідження полягає в аналізі української міфології, визначенні її місця у структурі світогляду українців.

Завдання: дослідити роль та значення міфології як особливої системи вірувань українців.

Об'єктом дослідження є українська міфологія.

Предметом дослідження виступають традиційні міфологічні вірування українців у надприродні сили та їх трансформації у сучасній духовній культурі.

Методи дослідження: науково-критичний аналіз джерел і літератури (проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний, типологічний).

Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів. Здійснено спробу комплексного дослідження української міфології. Результати дослідження можуть бути використані для підготовки та проведення практичних семінарських занять з філософії.

Результати дослідження. Труднощі досліджень української міфології полягають насамперед у тому, що всі писемні згадки про стародавні вірування несуть характер християнської критики і засудження язичницьких Богів ("бісів"), значення яких кожен літописець не вважав за потрібне пояснювати, лише трактував як пережитки малокультурних звичаїв, не прийнятних для християн.

Українським міфам властива надзвичайна природність, пов'язаність із хліборобським або пастушим побутом наших предків. Персонажами переважно є батько-господар, мати-господиня, їхні сини й дочки, худоба і поля. Міфологічні сюжети яскраво забарвлені родинним побутом. Дуже часто в наших міфах персонажам божественного походження надавалися людські імена, що й перетворювало міф на казку.

До нас дійшли переважно уривки прадавніх міфів, в більшості засмічені пізнішими християнськими нашаруваннями, які нині так нелегко розпізнати, щоб побудувати чітку систему української міфології. Тому великий інтерес для дослідників становлять усні перекази, народні звичаї, пісні, в яких відобразилося світосприйняття українського народу передхристиянської доби.

Спроби якимось упорядкувати матеріали з української міфології і звести їх до певної системи почалися лише в другій половині XIX ст. Проте систематичного викладу рідної міфології ми не маємо й до сьогодні.

Християнський світогляд дослідників XIX ст. та матеріалістичний світогляд XX ст. остаточно зруйнував не тільки останні залишки народних вірувань, але й звузив до мінімуму всілякі наукові дослідження у галузі міфології. Вважалося, що християнська релігія має статус "вищої", — отже, вона не міфологічна, а історична. Язичницьку ж релігію вважали "нижчою", тому вона — міфологічна, а значить — "казкова". Таке уявлення породило і хибне ставлення до міфу як до чогось нижчого порівняно з релігією.

Характерною особливістю української міфології є пантеїзм (від гр. pan — все, і theos — Бог), тобто філософсько-релігійне вчення, за яким Бог ототожнюється із природою. Обожнювання усіх явищ природи, небесних світил, дерев, річок, поклоніння



багатьом Богам називається політеїзмом, тобто багатобожжям. В українській релігійній міфології існує своєрідна ієрархія Богів: на чолі всього світу стоїть найстарший Бог, який керує усім життям Всесвіту, йому підпорядковуються нижчі рангом Боги, які порядкують різними сферами природи і людським життям.

До нас не дійшло майже ніяких міфів про родоводи Богів, за винятком окремих натяків "Слова о полку Ігоревім" на зразок: "вітри — Стрибожі внуки" або літописного "цар Сонце, син Сварогів. себто Даждьбог". Дещо більше таких "родоводів" подає Велесова Книга. Отже, слов'янська теогонія — сукупність міфів про походження і родовід Богів — досі залишається вивченою недостатньо, до того ж саме в цій галузі маємо найменше матеріалу.

Берегиня — в давньослов'янській релігії — мати всього живого, первісне божество-захисник людини, богиня родючості, природи та добра. З часом Берегиня стала охоронницею дому, її скульптурки знаходились у хатах, зображення-амулету носили на шії. Де бігала та пустувала Берегиня, трава росла зеленіша, а в полі пшениця густіша. З X ст., тобто з часу прийняття християнства, символічний смисл Берегині (Венери) було перекладено на образ Богородиці.

Купайло (Купало) — давньоукраїнський бог родючості, врожайного літа, лікарських рослин та добробуту. Свято Купайла з масовими ігрищами, поклонінням вогню й воді відзначалося в ніч з 23 на 24 червня. До святкового ритуалу входило: запалювання "живого вогню" (від тертя дерева об дерево), плетіння дівчатами вінків і кидання їх у воду, стрибання через вогонь («очищення»), прикрашання худоби вінками й дзвіночками, спалювання опудала Марі (смерті), одягання масок з метою «обманути злих духів» і т. п. Вважалося, що зібрані в купальські дні лікарські рослини мають найбільшу цілющу силу. З XIV ст. день Купайла стає великим народним святом в українській обрядовості.

Стрибог — бог повітряних стихій (природних сил), верховний бог неба і Всесвіту. Дихає рівно і шумно, гуляє по морю. Коли розгнівається — збере хмари, хвилі підніме, кораблі розкидає, а то і втопить. Уявлявся в образі гусяря, що перебирає струни, із луком за спиною, на поясі — сагайдак зі стрілами. Стрибог — той, що долає перешкоди, його внуки — вітри, його день — неділя. Один з богів пантеона князя Володимира.

Висновки: з'ясовано, що однією з основних рис української міфології є людяність. В основі більшості міфів лежить людська сутність, міфічні персонажі, пов'язані зі світом людей. Значний вплив на формування української міфології справила християнська релігія та традиційна культура сусідніх етносів. Українська міфологія є складовою світогляду та комплексом уявлень, вірувань, погляду на світ людини.

Ключові слова: міфологія, світогляд, природа, Бог, вірування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Легенди та міфи України / уклад. В. П. Товстий. — Харків: Промінь, 2005. — 64 с.
2. Войтович В. М. Міфи та легенди давньої України. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2005. — 392 с.
3. Плачинда С. П. Словник давньоукраїнської міфології: — К.: Укр. письменник, 1993. — 63 с.